

Privat och offentlig sysselsättning i Sverige 1950–2005

Ny statistik gör det möjligt att analysera den privata och offentliga sysselsättningsutvecklingen utifrån fler ägarkategorier samt verksamheters branschtillhörighet och storlek. Jämfört med tidigare har den privata sysselsättningen utvecklats svagare. Privata företag utan koncernstillhörighet uppvisar en sjunkande sysselsättning. Hade deras sysselsättning som andel av den arbetsföra befolkningen varit oförändrad skulle ytterligare 225 000 personer ha varit sysselsatta år 2005. Sysselsättningen i stora industrikoncerner har fallit kraftigt. Minskningarna förklaras rimligtvis till viss del av strukturomvandling, men också av utslagning. Den ekonomiska politikens effekter på privatpersoners incitament att starta och expandera företag bör tas upp till diskussion.

Sysselsättningen i enskilda företag och andra typer av organisationer utgör tillsammans den totala sysselsättningen. En förståelse av den aggregerade sysselsättningsstillväxten – och hur olika faktorer, exempelvis den ekonomiska politiken, påverkar denna – kräver därför en förståelse av de enskilda företagens utveckling och faktorernas inverkan på denna. En sådan analys försvaras emellertid av den stora mängden företag och deras heterogenitet. För att göra den mer hanterbar brukar företagen därför kategoriseras i grupper enligt olika karakteristika, t ex branschtillhörighet, ålder, storleksklass och ägande. Analysen är avhängig av att data är så korrekta som möjligt.

Syftet med föreliggande artikel är att undersöka utvecklingen av den privata respektive den offentliga sysselsättningen i svensk ekonomi. Frågan har studerats tidigare, bl a för att diskutera arbetslöshet, strukturomvandling och den offentligt finansierade försörjningsbördan. Den då använda statistiken lider dock av vissa svagheter. Exempelvis tas inte explicit hänsyn till vem som genom sitt ägande kontrollerar en verksamhet när anställda klassificeras som privat eller offentligt sysselsatta; samtliga anställda i aktiebolag hänförs till privat sektor även i de fall ägaren är offentlig.¹ Eftersom bolagiseringen av offentlig verksamhet har varit omfattande kan denna felkälla vara betydande. En annan svaghet, också den av potentiellt stor betydelse, är att det i den tidigare använda statistiken inte går att särskilja sysselsättningen i företag kontrollerade av utländska ägare, utan även denna klassificeras som privat. Dessutom tas inte heller alltid hänsyn till egenföretagarna, vilka antalsmässigt utgör en stor grupp.

¹ I begreppet ”sysselsatta” inkluderas såväl ”anställda” som ”egenföretagare”.

CARL MAGNUS BJUGGREN OCH DAN JOHANSSON

Carl Magnus Bjuggren är pol mag och forskningsassistent på Ratioinstitutet. Han intresserar sig huvudsakligen för institutioners betydelse för ekonomisk utveckling. carl.magnus.bjuggren@ratio.se

Dan Johansson är docent i nationalekonomi och verksam vid Ratioinstitutet. Han forskar kring institutionernas betydelse för näringslivets utveckling och ekonomisk tillväxt. dan.johansson@ratio.se

Vi tackar Urban Fredriksson, Jonny Hall och Jan Andersson på Statistiska centralbyrån för hjälp med data, Magnus Henrekson för tillhandahållande av sifferunderlag, Fredrik Andersson, Niclas Berggren, Andreas Bergh, Per-Olof Bjuggren och Kristina Nyström för kommentarer samt Sparbanksstiftelsen Alfa och Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser för finansiellt stöd.

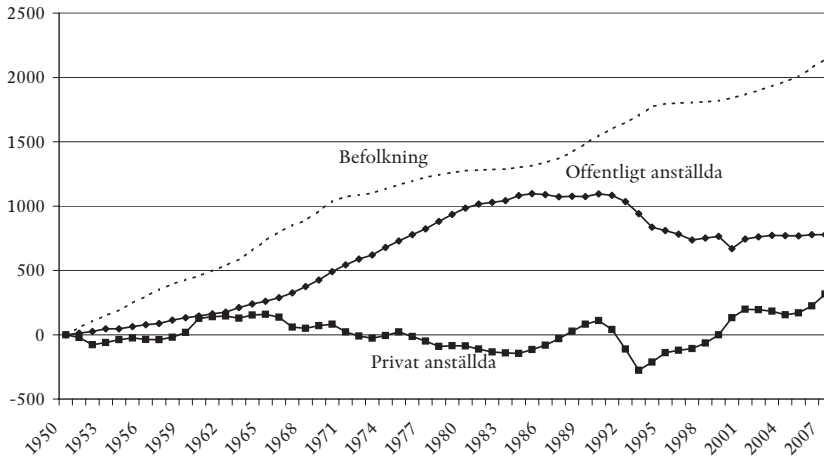
I föreliggande artikel utnyttjas tidigare ej använd statistik i vilken sysselsättning klassificeras utifrån vilken ägare som kontrollerar en verksamhet. Utöver sysselsättning i offentligt och privat kontrollerad verksamhet gör statistiken det möjligt att identifiera sysselsättning i utlandskontrollerade företag. Den offentliga sysselsättningen kan delas upp i statlig respektive kommunal och landstingskommunal. Den privata kan i sin tur delas upp i oberoende företag, med vilket avses företag som inte ingår i en koncern, respektive i företag som ingår i en koncern. Således identifieras fem stycken ägarkategorier: i) statlig, ii) kommunal och landstingskommunal, iii) svenska privata företag, ej tillhörande en koncern, iv) svenska privata företag, tillhörande en koncern och v) utlandsägda företag. De två första kategorierna hänförs till offentlig sysselsättning och de tre senare till privat sysselsättning. Statistiken tillåter även indelning efter storleksklass och branschtillhörighet, vilken i artikeln används för att klassificera företag som tillhörande industri- respektive tjänstenäringsarna. Hänsyn tas till egenföretagandet.

Jämfört med tidigare studier över den privata och offentliga sysselsättningens utveckling visar den nya statistiken att den privata sysselsättningen har utvecklats svagare – sedan 1950 har den varit oförändrad. Utvecklingen skiljer sig kraftigt åt mellan olika ägarkategorier, industri- och tjänsteföretag och storleksklasser. Svenska privata företag utan koncerntillhörighet är den enda ägarkategorin som uppvisar en markant nedgång i antalet sysselsatta. Inom denna grupp har emellertid sysselsättningen bland små företag expanderat, samtidigt som den minskat för större. Den kraftigaste sysselsättningsminskningen observeras för stora svenska privata industrikoncerner. Givet ett mål om ökad sysselsättning bör analysen av den ekonomiska politikens effekter på privatpersoners incitament att starta och expandera företag fördjupas.

I det avsnitt som följer redogörs för den rådande bilden och den statistik som ligger till grund för denna. I nästa avsnitt följer en presentation av det datamaterial som föreliggande artikel baseras på. Resultaten redovisas och diskuteras i avsnitt tre. Till sist följer en avslutande diskussion.

1. Den rådande bilden

I syfte att belysa betydelsen och förekomsten av snabbväxande företag visar Davidsson och Henrekson (2002) den kumulativa förändringen av antalet anställda i privat respektive offentlig sektor i Sverige (figur 1), vilket är en relativt vanlig utgångspunkt när privat respektive offentlig sysselsättningsutveckling diskuteras; se t ex Rosen (1996), Gylfason m fl (1997) och Lindbeck (1997). Samtidigt som befolkningen ökat har antalet privatanställda under stora delar av perioden förblivit oförändrat eller t o m uppvisat en negativ utveckling. Sedan 2001 är den kumulativa privata sysselsättningsutvecklingen dock positiv. Antalet offentligt anställda har ökat kraftigt, speciellt under 1970-talet.

Figur 1
Befolkning och antal
anställda i Sverige
1950–2005, kumu-
lativ förändring
(tusental)

Källa: Davidsson och Henrekson (2002). Figuren är uppdaterad med siffror för åren 1999 till 2005.

Från och med 1950 t o m 1960 baseras figuren på siffror beräknade av Gunnarsson och Lindh (1997). För resterande år baseras figuren på de svenska arbetskraftsundersökningarna (AKU). Med hjälp av en s k standard för institutionell sektorsindelning delas sysselsättningen in i privat respektive offentligt anställda. Den senaste standarden för institutionell sektorindelning, INSEKT 2000 (SCB 2001, 2006), gäller fr o m 2001 och baseras på det europeiska systemet för nationella och regionala räkenskaper ENS 95.²

Enligt INSEKT 2000 definieras verksamheter som tillhörande den statliga eller kommunala sektorn om de "inte är marknadsproducenter och vars produktion är avsedd för individuell och kollektiv konsumtion samt enheter som främst ägnar sig åt omfördelning av inkomst och förmögenhet" (SCB 2001, s 21–22). Marknadsproducent innebär att produkter säljs till ekonomiskt signifikanta priser (priset ska ha betydande inflytande på volymens utbud och efterfrågan). Om mer än 50 procent av produktionskostnaderna täcks av försäljningsintäkter är enheten marknadsproducent. Produktionssubventioner, som löne- och sysselsättningsbidrag, ingår inte i produktionskostnaderna. Bestämningen förtydligas genom beskrivningen att enheter som drivs som företag eller i företagsliknande form, med några få undantag, inte klassificeras som del av statlig eller kommunal sektor. För att tillhöra den statliga eller kommunala sektorn får en verksamhet inte heller vara bildad enligt aktiebolagsformen och dess namn inte innehålla ordet aktiebolag eller AB. Den klassificeras då automatiskt som privat (SCB 2001, s 21–22, 32). Det betyder att i AKU redovisas offentligt kontrollerade³ före-

² Det europeiska systemet bygger på FN:s rekommendationer för uppbyggnad av nationalräkenskaper (SNA).

³ Med kontrollerade avses i allmänhet högsta rösteandelen (inte att förväxla med störst andelar av aktiekapitalet).

tag, exempelvis LKAB, Vattenfall och sjukhus drivna i aktiebolagsform och ägda av landstingen, som tillhörande privat sektor.

Privat ägda företag kan däremot inte enligt INSEKT 2000 klassificeras som tillhörande statlig eller kommunal sektor. I AKU finns det sålunda offentliga företag som klassificeras som privata, men inga privat ägda företag som klassificeras som offentliga. Det innebär att om hänsyn tas till ägarkriterium i definitionen av privat och offentlig sysselsättning kommer enheter att flyttas enbart i en riktning, nämligen från den privata till den offentliga sysselsättningen. Detta antyder att den offentliga sektorn egentligen skulle kunna vara större än vad som redovisas i AKU. Under år 2006 var enbart staten hel- eller delägare i företag med ca 190 000 anställda.

Övergången till INSEKT 2000 har inneburit två större förändringar för hur offentlig respektive privat sektor klassificeras. Då Svenska kyrkan skiljdes från staten år 2000 klassas den nu som privat sektor. Denna förändring innebär att ca 20 500 anställda klassificeras som tillhörande privat sektor i stället för kommunal (Svenska kyrkan 2001⁴). Svenska kyrkan innefattar de enheter som omfattas av lagen om Svenska kyrkan, dvs alla Svenska kyrkans församlingar, stift och nationella organ (SCB 2001; SFS 1998:1591).

För det andra hänförs numera också de statliga affärsverken till den privata sektorn. Statliga affärsverk kännetecknas av att verksamheten bedrivs i direkt statlig regi. Affärsverk är, till skillnad från statliga aktiebolag, förvaltningsmyndigheter och de ska därför tillämpa förvaltningslagen och andra offentlighetsrättsliga författningar. Förvaltningsmyndigheter står i lydndsförhållande till staten, vilket manifesteras genom att regeringen genom förordningar och regleringsbrev bestämmer hur mycket pengar en myndighet ska tilldelas samt vilka mål som ska uppnås med verksamheten (SFS 1974:152). Förvaltningsmyndigheter intar samtidigt en självständig ställning i förhållande till regering och riksdag. Myndigheternas självständighet innebär att regeringen inte direkt får styra en myndighets beslut i ett enskilt ärende eller styra hur en lag ska tillämpas (Bohlin och Warnling-Nerép 2004; SFS 1974:152). De fyra affärsverken är: Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Statens järnvägar⁵ och Svenska kraftnät. Dessa hör till Näringsdepartementet (Regeringskansliet 2004). År 2001 var 4 380 personer anställda vid Luftfartsverket, 1 311 vid sjöfartsverket, 853 vid Statens järnvägar och 258 vid Svenska kraftnät (Näringsdepartementet 2002, 2003, 2004, 2005; Statens järnvägar 2002, 2003, 2004, 2005, 2006). Den förändrade klassificeringen av affärsverken omfattade därmed 6 800 anställda. Utöver detta klassas de allmänna försäkringskassorna sedan övergången som statliga. De tillhörde tidigare socialförsäkringar som ingick i den kommunala delsektorn (SCB 2001).

⁴ Ej publicerade uppgifter erhållna genom e-post och telefonsamtal med Svenska Kyrkan 24 april 2007.

⁵ Inte att förväxla med SJ AB, som sköter tågtransporter. Affärsverket Statens järnvägar ansvarar för den verksamhet som inte avvecklades eller fördes över till aktiebolag eller myndigheter vid årsskiftet 2000/2001.

2. Data

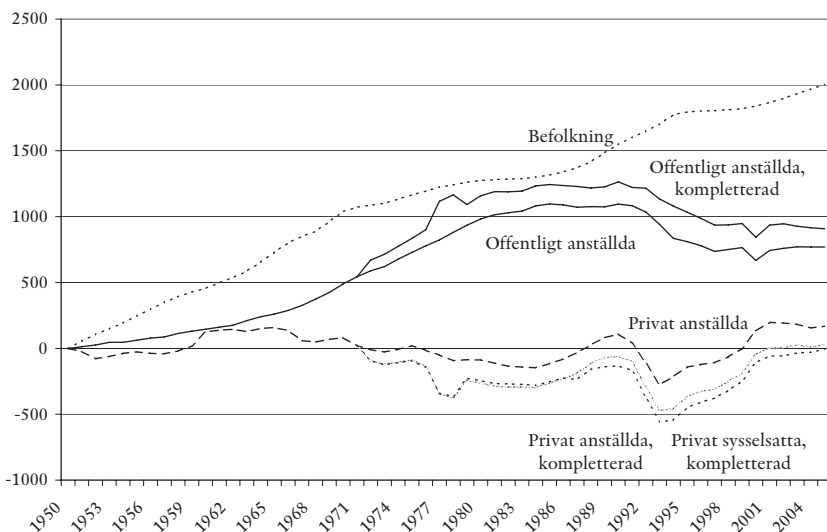
På uppdrag av Ratio har SCB sammanställt ett datamaterial med aggregerad företagsstatistik som gör det möjligt att analysera sysselsättningen uppdelat på olika ägarkategorier, branscher och storleksklasser. Datamaterialet täcker samtliga år från 1972 till 2005. Ägarkategorierna är indelade efter standard för indelning efter ägarkontroll, ÄGAR 2000, vilken också baseras på ENS 95. Förklaringen till att SCB valt att skapa två olika standarder är bl a att man anser att data för ägarkontroll skulle bli mer svårtillgängliga om de redovisades tillsammans med de andra indelningskriterierna (SCB 2001, s 7). Enligt ÄGAR 2000 delas ägandet in i grupperna: offentliga, privata och utländska ägare. De offentliga ägarna är uppdelade i stat respektive kommuner och landsting. Statistiken är från 1974 korrigerad för koncerntillhörighet. Det innebär att företag som ingår i en koncern slås ihop till en och samma enhet, vars huvudsakliga näringsinriktning bestäms av i vilken bransch koncernen har flest sysselsatta. Det är dock först från 1977 som det även är möjligt att urskilja svenska oberoende företag, svenska koncernföretag och utlandsägda företag.

Statistiken är ett utdrag ur Företagsdatabasen (FDB) och täcker samtliga anställda i Sverige. Som anställd definieras personer som för närvarande är anställda och erhåller en lön som överstiger ett prisbasbelopp. Även vikarier anställda längre tid än tre månader räknas som anställda. Däremot klassificeras inte säsongsanställda, lönebidragsanställda, långtidstjänstlediga eller långtidssjukskrivna som anställda (SCB 2007). Ett potentiellt problem uppstår därvid vad gäller egenföretagare. Egenföretagarna kan delas in i de som bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform och de som bedriver sin verksamhet i kommanditbolag, handelsbolag eller enskild firma. Egenföretagare som bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform inkluderas i FDB, men inte de som bedriver sin verksamhet i annan form. Då antalet egenföretagare är stort, enligt AKU uppgick de till över 400 000 personer år 2005, är detta ett potentiellt stort problem (SCB Statistikdatabasen).⁶ För att komma tillrätta med problemet kombinerar vi vårt datamaterial med två andra källor. För åren 1972 till 1986 använder vi uppgifter över antalet egenföretagare från AKU. Under denna period exkluderades egenföretagare i aktiebolag från AKU (SCB 1992), varför vi adderar antalet egenföretagare till våra data. För efterföljande år ingår även egenföretagare i aktiebolag i AKU. Då det inte går att särskilja dessa skulle en sammanläggning med våra data innebära en dubbelräkning av egenföretagare i aktiebolag. För perioden efter 1986 kompletteras våra data med uppgifter över antalet egenföretagare i enskilda firmor och handels- och kommanditbolag från registret för Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), som gör det möjligt att urskilja dessa företag.⁷

⁶ SCB, Statistikdatabasen: Arbetskraftsundersökningen (AKU) – serier 1976-2007 enligt tidigare svensk definition. <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/produktAKU.asp?produktid=AM0401&lang=1&cinl=AKU>.

⁷ Se Bjuggren m fl (2008) för en redogörelse för hur egenföretagandet definieras och mäts i olika statistikällor.

Figur 2
Befolkning, anställda
och sysselsatta i
Sverige 1950–2005,
kumulativ förändring
(tusental)

Anm: Kompletteringen har skett genom att hänföra anställda i offentligt kontrollerade aktiebolag och anställda i affärsverk (fr o m år 2001) till offentlig sysselsättning. Kategorin privat sysselsatta inkluderar egenföretagare.

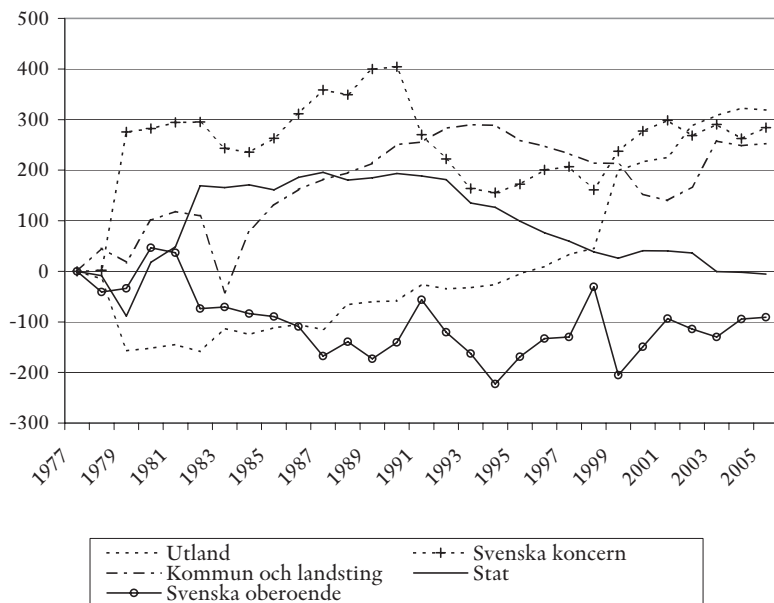
Källa: Davidsson och Henrekson (2002). Davidssons och Henreksons ursprungliga figur är uppdaterad med siffror från AKU för åren 1999 till 2005. Kompletteringarna är baserade på FDB. Uppgifter om antalet egenföretagare är hämtade från AKU och RAMS. Kompletteringarna av antalet anställda i affärsverk är baserade på siffror ur årsredovisningar för Luftfartsverket (2006), Sjöfartsverket (2006), Statens järnvägar (2002, 2003, 2004, 2005, 2006) och Svenska kraftnät (2006), samt rapporter från Näringsdepartementet (2002, 2003, 2004, 2005).

RAMS går inte att använda för hela perioden då registret endast täcker åren fr o m 1985 och framåt.

3. Sysselsättningsutveckling med hänsyn tagen till ägande, bransch och storlek

I figur 2 har Davidssons och Henreksons ursprungliga figur kompletterats genom att anställda i aktiebolag kontrollerade av offentliga ägare har hänförs till offentlig sysselsättning. Kompletteringarna startar år 1972. Från och med 2001 kompletteras även den ursprungliga figuren med att anställda i affärsverk hänförs till offentlig sektor. I figuren redogörs också för utvecklingen när hänsyn tas till egenföretagandet.

De största skillnaderna mellan de två mätmetoderna uppstår i slutet av 1970-talet. År 1977, året med den största avvikelser, uppgår den uppmätta ackumulerade skillnaden till 211 410 fler/färre offentligt/privat anställda, motsvarande 3,8 procent av den arbetsföra befolkningen. Om man vidare inkluderar egenföretagare i den kompletterade serien, för att få ett mått på den totala privata sysselsättningen, blir den ackumulerade skillnaden något större. Tas hänsyn till egenföretagandet har den ackumulerade privata sysselsättningen inte ökat under perioden, utan förblivit i det närmaste oförändrad.

Figur 3
Kumulativ förändring av sysselsättning inom olika ägarkategorier, 1977–2005 (tusental)

Ann: Egenföretagare är inkluderade i ägarkategorin svenska oberoende företag.

Källa: Egna beräkningar baserade på FDB samt egenföretagare hämtat från AKU och RAMS.

Analysen fördjupas i figur 3, i vilken förändringen i sysselsättningen visas uppdelad på olika ägarkategorier. I detta fall kan analysen utföras för perioden 1977 t o m 2005. Samtliga ägarkategorier ökade sin sysselsättning, med undantag av statliga verksamheter och svenska företag utan koncern-tillhörighet, inklusive egenföretagarna. Sammantaget har den statliga sysselsättningen minskat med 5 541 personer under mätperioden. Detta kompenseras av en ökning av den ackumulerade sysselsättningen i kommuner och landsting med 252 810 personer. Totalt innebär detta att den offentliga sysselsättningen ökat med 247 269 personer.

Svenska oberoende företags sysselsättning minskade med 90 716 personer, vilket innebär att deras sysselsättning som andel av den arbetsföra befolkningen sjönk från ca 22 procent år 1977⁸ till ca 18 procent år 2005.⁹ Förutsatt att denna andel hade varit oförändrad, dvs utgjort 22 procent även år 2005, så hade de oberoende företagen haft 225 000 fler sysselsatta år 2005. Om samtliga dessa annars hade varit utan arbete skulle således sysselsättningen ha varit 225 000 personer högre. Under samma period ökade de

⁸ Antalet anställda i privata oberoende svenska företag uppgick detta år till 1 122 497 personer och antalet personer i den arbetsföra befolkningen till 5 170 762 personer (SCB, Befolkningsstatistik, Sveriges folkmängd (i ettårsklasser) 1860–2007, http://www.scb.se/templates/subHeading_120253.asp).

⁹ Antalet sysselsatta i svenska privata oberoende företag hade sjunkit till 1 031 781 personer medan antalet personer i arbetskraften ökat till 5 791 494 personer (SCB, Befolkningsstatistik, Sveriges folkmängd (i ettårsklasser) 1860–2007, http://www.scb.se/templates/subHeading_120253.asp).

svenska privata koncernföretagen sin sysselsättning med 284 115 personer, motsvarande en ökning av sysselsättningsandelen från 14 procent år 1977 till 17 procent år 2005. Sammantaget innebär detta en ökning av sysselsättningen i privata svenskkontrollerade företag med 193 399 personer under mätperioden.

Den kraftigaste ökningen av den ackumulerade sysselsättningen sker inom utlandskontrollerade enheter, sammanlagt med 319 146 personer. Henrekson och Jakobsson (2005) skriver att en förklaring är att många svenska företag har köpts upp av utländska ägare, t ex inom läkemedelsindustrin där det utländska ägandet beräknas utgöra ca 86 procent. De anser att denna trend startade 1987 när ASEA gick upp i Brown Boveri och blev ett Schweiz-baserat företag. Enligt dem har omkring 30 svenska börsnoterade företag sålts till utländska ägare efter denna affär. En viktig förklaring är den stegvisa avreglering av den svenska kapitalmarknaden som var slutförd år 1987 (Jonung 1993). Under regleringstiden var det kraftiga restriktioner på såväl utlänningars rätt att äga svenska företag som svenskars rätt att investera i utlandet. Internationell liberalisering, finansindustrins utveckling och informationsteknologins genombrott bidrar också till ett ökat ägande över gränserna. En annan viktig förklaring till det ökade utländska ägandet torde vara att ägarbeskattningen generellt är förmånligare internationellt (se t ex Henrekson och Jakobsson 2005), vilket ger utlänningar en konkurrensfördel i kontrollen av svenska företag.

En analys på en mer disaggregerad nivå görs i tabell 1, där siffror på sysselsättningen med avseende på ägarkategorier och storleksklasser presenteras för åren 1977 och 2005. Den ägarkategori som vid en snabb anblick urskiljer sig tydligast är oberoende svenska privata företag. Inom denna ägarkategori är flertalet anställda i de mindre storleksklasserna. År 1977 sysselsattes över 75 procent i de två minsta storleksklasserna. Andelen hade år 2005 stigit till ca 90 procent. På motsvarande sätt har andelen sysselsatta i företag med fler än 50 anställda mer än halverats från ca 25 procent till ca 10 procent.

De privata svenskkontrollerade företagen med koncerntillhörighet uppvisar en liknande bild. Andelen sysselsatta i de största företagen (500+) har minskat betydligt, från 80 procent till ca 50 procent. Sysselsättningen har ökat inom samtliga övriga storleksklasser. Utvecklingen antyder att en brist på privata företag som växer sig stora kan vara ett problem i svensk ekonomi.

I de statliga samt kommunalt- och landstingskontrollerade verksamheterna är bilden den motsatta, stora verksamheter dominerar och deras dominans har förstärkts. Detta är mest uppenbart för kommunalt- och landstingskontrollerade verksamheter, där andelen stora verksamheter ökat med drygt 10 procentenheter och utgör år 2005 nära 100 procent.

Utlandsägda företag har ökat sysselsättningen i samtliga storleksklasser. Till följd av att ökningen har varit snabbare i de mindre storleksklasserna har andelen sysselsatta i de största utlandsägda företagen minskat med 10 procentenheter från 79 procent till 69 procent.

Tabell 1
Antalet anställda,
ägarkategorier och
storleksklasser, 1977
och 2005

1977	Ägare		Svenska oberoende	Svenska koncern	Utland	Totalt
Storleksklass	Stat	Kommun och lands- ting				
1-9	430 (0,12)	6 276 (0,76)	565 441 (50,37)	1 421 (0,20)	498 (0,22)	574 066 (17,65)
10-49	4 025 (1,11)	13 674 (1,65)	295 538 (26,33)	18 087 (2,54)	5 923 (2,63)	337 247 (10,37)
50-199	14 658 (4,04)	23 323 (2,81)	138 776 (12,36)	58 965 (8,28)	20 481 (9,10)	256 203 (7,88)
200-499	15 821 (4,36)	57 736 (6,96)	47 641 (4,24)	53 672 (7,54)	18 698 (8,30)	193 568 (5,95)
500 +	327 898 (90,37)	728 399 (87,82)	75 101 (6,69)	579 669 (81,44)	179 565 (79,75)	1 890 632 (58,14)
Totalt	362 832 (100)	829 408 (100)	1 122 497 (100)	711 814 (100)	225 165 (100)	3 251 716 (100)
2005						
Storleksklass						
1-9	383 (0,11)	256 (0,02)	647 016 (62,71)	46 835 (4,70)	8 253 (1,52)	702 360 (17,51)
10-49	3 072 (0,86)	1 981 (0,18)	270 063 (26,17)	172 372 (17,31)	29 618 (5,44)	477 106 (11,89)
50-199	12 283 (3,44)	3 873 (0,36)	79 963 (7,75)	172 107 (17,28)	60 386 (11,09)	328 612 (8,19)
200-499	17 393 (4,87)	7 479 (0,69)	18 050 (1,75)	104 855 (10,53)	67 471 (12,40)	215 248 (5,37)
500 +	324 160 (90,73)	1 068 629 (98,74)	16 689 (1,62)	499 760 (50,18)	378 583 (69,55)	2 287 821 (57,04)
Totalt	357 291 (100)	1 082 218 (100)	1 031 781 (100)	995 929 (100)	544 311 (100)	4 011 147 (100)

Anm: Egenföretagare är inkluderade i ägarkategorin svenska oberoende företag, storleksklass 1-9. Siffrorna i parentes anger sysselsättningsandelen i procent.

Källa: Egna beräkningar baserade på FDB.

I tabell 2 visas utvecklingen av antalet anställda i absoluta tal uppdelat på ägarkategorier, storleksklasser och på industri- respektive tjänstenäringarna. Statistiken gör det inte möjligt att identifiera egenföretagandet enligt branschtillhörighet, varför egenföretagandet är exkluderat i tabellen. Siffrorna i tabell 2 avviker därför något från de tidigare presenterade, vilket inte påverkar de övergripande resonemangen. De statligt anställda har minskat inom samtliga storleksklasser inom industrin, samtidigt som de ökat inom samtliga storleksklasser inom tjänstenäringarna. Kommuner och landsting har minskat sin personal inom samtliga storleksklasser bland såväl tjänste- som industrinäringarna, med undantag av de största verksamheterna inom tjänstenäringarna, där en kraftig ökning observeras. Ökningen är den

Storleksklass	Näring	Stat	Kommun och landsting	Svenska oberoende	Svenska koncern	Utland	Totalt
1-9	industri	-96	-159	13 794	10 517	813	24 869
	tjänster	35	-5 709	111 269	34 248	6 887	146 730
10-49	Industri	-1 413	-1 960	-59 714	55 682	3 760	-3 645
	tjänster	285	-9 657	37 338	97 585	19 791	145 342
50-199	Industri	-6 401	-5 336	-60 916	31 836	24 814	-16 003
	tjänster	5 509	-13 674	-294	77 404	24 370	93 315
200-499	industri	-6 172	-4 945	-15 793	10 606	23 305	7 001
	tjänster	10 859	-45 312	-12 418	39 356	25 468	17 953
500 +	industri	-133 324	-41 972	-11 181	-279 773	46 094	-420 156
	tjänster	127 235	324 976	-38 248	118 900	150 185	683 048
	industri, totalt	-147 406	-54 372	-133 810	-171 132	98 786	-407 934
	tjänster, totalt	143 923	250 624	97 647	367 493	226 701	1086 388
Totalt		-3 483	196 252	-36 163	196 361	325 487	678 454

Tabell 2
Förändringen av
antalet anställda
1977-2005, ägare,
storleksklass och
näring

Anmärkning: Till industri hänförs mineralutvinning, tillverkningsindustri, energiproduktion och byggindustri, dvs de näringsgrenar som enligt den senaste näringsgrensindelningen, SNI 2002, omfattar huvudgrupperna C t o m F. Till tjänster hänförs handel, finans, kommunikation, offentliga tjänster, dvs huvudgrupperna G t o m Q, enligt SNI 2002. Av förenklingskäl är jordbruk, fiske, jakt och skogsbruk exkluderade ur denna tabell. Även verksamheterna inom stat, kommun och landsting har anställda inom dessa näringsgrenar. Då statistiken inte gör det möjligt att klassificera egenföretagandet efter branschtillhörighet är även denna grupp exkluderad. Siffrorna i tabellen avviker sålunda något från de tidigare presenterade. Detta inverkar inte på de övergripande resonemangen.

Källa: Egna beräkningar baserade på FDB.

största bland alla storleksklasser och medför att sysselsättningen totalt ökat bland kommuner och landsting.

Svenska oberoende företag minskar sina anställda i samtliga storleksklasser, såväl inom industri som inom tjänster. Undantaget är den minsta och näst minsta storleksklassen inom industrin där en ökning av de anställda observeras. Svenska oberoende företag utmärker sig också genom att vara den enda ägarkategorin där sysselsättningen minskar bland stora tjänsteföretag.

Svenska privata industri- och tjänstekoncernföretag ökar sin sysselsättning inom samtliga storleksklasser utom stora svenska industrikoncerner som minskar sin sysselsättning med ca 280 000 personer, vilken är den största observerade sysselsättningsminskningen bland samtliga storleksklasser inom såväl industri- som tjänstenäringarna. För svenska privata koncernföretag finns data tillgängliga från år 1974. Förlängs analysen till att även omfatta dessa år är minskningen bland de stora svenska privata industrikoncernerna än mer markant, den uppgår då till 350 000 anställda. Det utländska ägandet har ökat i samtliga storleksklasser, allra mest vad gäller de största företagen.

Studeras den totala förändringen observeras den största ökningen bland stora tjänsteföretag, nästan 700 000 personer. Den största sysselsättningsminskningen noteras bland stora industriföretag där samtliga ägarkategorier, utom utländska, har minskat sin personal. Totalt uppgår minskningen till ca 420 000 anställda. Sammantaget observeras en omvandling från industri- till tjänstenäringarna, där industrinäringarna minskat sina anställda med ca 400 000, samtidigt som tjänstenäringarna ökat sina anställda med nästan 1,1 miljoner.

4. Avslutande diskussion

Den statistik som hittills har legat till grund för beräkningar av utvecklingen av den privata respektive offentliga sysselsättningen lider av flera svagheter. Trots att såväl stat som kommuner och landsting organiserar omfattande delar av sin verksamhet i aktieföretagsform hänförs all sysselsättning i aktieföretag till privat sysselsättning. Det är inte heller möjligt att i denna statistik särskilja sysselsättningen i utlandskontrollerade företag.

För att förbättra precisionen i analysen används i föreliggande artikel specialbeställd statistik från SCB, vilken gör det möjligt att särskilja ägarkategorierna stat, kommun och landsting, svenska privata oberoende företag (ej ingående i en koncern), svenska privata koncernföretag och utlandsägda företag. Sysselsättningen kan också delas in i olika storleksklasser och branscher. Utöver detta tas också hänsyn till egenföretagandet, vilket inte alltid har gjorts tidigare när privat och offentlig sysselsättning har jämförts.

Under perioden 1977–2005 ökade utlandskontrollerade företag sin sysselsättning mest, följt av svenska koncernföretag och kommuner och landsting. De statliga företagens sysselsättning förblev mer eller mindre oförändrad. Svenska privata oberoende företag avviker i detta avseende genom att vara den enda ägarkategorin som uppvisar en markant nedgång i sysselsättningen. Utvecklingen skiljer sig dock kraftigt åt inom ägarkategorin. Medan sysselsättningen ökat påtagligt bland de minsta företagen har den minskat avsevärt bland de större. Detta är också den enda ägarkategori i vilken sysselsättningen har minskat bland de största tjänsteföretagen.

Utvecklingen för stora svenska industrikoncerner utmärker sig med den kraftigaste sysselsättningsminskningen i absoluta tal av samtliga ägarkategorier, storleksklasser och bland såväl industri- som tjänsteföretag. Observationen är intressant med tanke på att större industrikoncerner förmodligen är bland de mest flexibla företagen med lång erfarenhet av, och uppbyggda rutiner för, att flytta och anpassa verksamhet till länder med de bästa produktionsförutsättningarna. Den kraftiga minskningen av sysselsättningen bland dessa företag förklaras därför troligen till viss del av strukturomvandling, t ex av att enklare produktion flyttats till låglöneländer. En annan förklaring kan vara statistisk, att industriverksamhet klassificerats om till tjänsteverksamhet som ett resultat av att företag renodlat sina rörelser. I och med att Sverige uppvisar bristande sysselsättning är emellertid

strukturella problem, som har lett till ren utslagning och brist på företag som växer sig stora, en möjlig förklaring till nedgången. Storleksfördelningen av sysselsättningen har också förskjutits till de mindre företagens fördel bland såväl de svenska oberoende företagen som koncernföretagen.

Analysen visar vikten av att inte betrakta företag som en homogen massa utan att i stället ta hänsyn till deras heterogenitet. Det innebär att olika ekonomisk-politiska åtgärder har olika effekt på olika företag och att det i enlighet med detta förmodligen krävs en rad kompletterande åtgärder inriktade mot olika typer av företag för att uppnå specifika ekonomisk-politiska mål. Exempelvis spelar troligtvis beskattningen av privatpersoner som ägare en viktig roll för svenska företag utan koncern tillhörighet, då dessa sannolikt i hög utsträckning ägs av svenska privatpersoner. Stora industriföretag har däremot en spridd ägarbild med stort inslag av institutionellt ägande som inte direkt påverkas av beskattningen av privatpersoner. Emellertid kan de förmodas vara relativt känsligare för t ex bolagsskattens utformning.

Givet ett mål om ökad sysselsättning, vilka blir då implikationerna av analysen? Den offentliga sysselsättningen finansieras huvudsakligen av skatter. Det höga svenska skatteuttaget och den internationella utvecklingen inom skatteområdet gör att vägen att expandera sysselsättningen genom ett ökat skattetryck förmodligen är stängd; se t ex Lodin (2006) för en diskussion om de svenska skatternas utveckling i ett internationellt perspektiv. I praktiken återstår därför en expansion av den svenska privata och den utländska sysselsättningen. En strategi skulle kunna vara att försöka vända den negativa utvecklingen för vissa typer av företag till sin motsats. Skulle t ex de privata oberoende företagens sysselsättning som andel av den arbetsföra befolkningen ha förblivit oförändrad under tidsperioden så skulle upp till 225 000 fler personer ha varit sysselsatta år 2005. I den ekonomisk-politiska debatten uppmärksammas ofta betydelsen av nya och små företag. Analysen indikerar att ett ökat fokus bör fästas på växande företag. En fördjupad analys bör följaktligen göras av hur den förda ekonomiska politiken påverkar svenska privatpersoners vilja och möjligheter att starta och expandera företag.

REFERENSER

Bjuggren, C M, D Johansson och M Stenkula (2008), "En not om egenföretagandet i statistiken", manuskript, Ratio, Stockholm.

Bohlin, A och W Warnling-Nerep (2004), *Förvaltningsrättens grunder*, Norstedts Juridik, Stockholm.

Davidsson, P och M Henrekson (2002), "Determinants of the Prevalence of Start-ups and High-Growth Firms", *Small Business Economics*, vol 19, s 81-104.

Gunnarsson, G och T Lindh (1997), "Swedish Employment in the 1950s – Filling the Lacuna", Working Paper 1997:13, National-ekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Gylfason, T, T M Andersen, S Honkapohja, A J Isachsen och J Williamson (1997), "The Public Sector: Size and Efficiency", i Gylfason, T (red), *The Swedish Model under Stress*, SNS Förlag, Stockholm.

Henrekson, M och U Jakobsson (2005), "The Swedish Model of Corporate Ownership and Control in Transition", i Huizinga, H och L Jonung (red), *Who Will Own Europe? The Internationalisation of Asset Ownership in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge.

Jonung, L (1993), "The Rise and Fall of Credit Controls: The Case of Sweden 1939-89", i Bordo, M och C Forrest (red), *Monetary Regimes in Transition*, Cambridge University Press, Cambridge.

- Lindbeck, A (1997), "The Swedish Experiment", *Journal of Economic Literature*, vol 35, s 1273-1319.
- Lodin, S-O (2006), "Beskattningen i EU och Sverige", *Ekonomisk Debatt*, årg 34, nr 5, s 41-46.
- Luftfartsverket (2006), "Årsredovisning 2005", http://www.lfv.se/templates/LFV_InfoSida_70_30____33622.aspx (2008-08-14).
- Näringsdepartementet (2002), "Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2001",
- Rapporter N2002:34, Näringsdepartementet, Stockholm, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/action/browse/c/199/c/133/c/116> (2008-08-14).
- Näringsdepartementet (2003), "Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2002", Rapporter N3027, Näringsdepartementet, Stockholm, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/action/browse/c/199/c/133/c/116> (2008-08-14).
- Näringsdepartementet (2004), "Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2003", Rapporter N4019, Näringsdepartementet, Stockholm, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/action/browse/c/199/c/133/c/116> (2008-08-14).
- Näringsdepartementet (2005), "Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2004", Rapporter N5031, Näringsdepartementet, Stockholm, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/action/browse/c/199/c/133/c/116> (2008-08-14).
- Regeringskansliet (2004), "Näringsdepartementets affärsverk", www.regeringen.se/sb/d/3442/a/20564 (2004-04-27).
- Rosen, S (1996), "Public Employment and the Welfare State in Sweden", *Journal of Economic Literature*, vol 34, s 729-740.
- SCB (1992), *Förändringar i arbetskraftsundersökningarna. Bakgrundsfakta till Arbetsmarknadsstatistiken*, 1992:1.
- SCB (2001), *SCB, MIS, Standard för institutionell sektorindelning 2000*, INSEKT 2000, Standard för indelning efter ägarkontroll 2000, ÄGAR 2000, Indelning efter juridisk form, JURFORM 2000.
- SCB (2006), *Arbetskraftsundersökningarna 2006*, AM 12 SM 0701.
- SCB (2007), "Variabelbeskrivning", SCBs företagsregister, http://www.scb.se/templates/Standard____36042.asp (2008-08-14).
- SFS 1974:152, *Regeringsformen*, 11 kap, http://www.riksdagen.se/templates/R_PageExtended____6083.aspx.
- SFS 1998:1591, *Lag om Svenska kyrkan*, <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1998:1591> (2008-08-14).
- Sjöfartsverket (2006), "Årsredovisning 2005", http://www.sjofartsverket.se/upload/Listade-dokument/_Rapporter/Arsredovisning2005.pdf (2008-08-14).
- Statens järnvägar (2002), "Årsredovisning 2001", <http://www.statensjarnvagar.se/dokument.asp/id/1535> (2008-08-14).
- Statens järnvägar (2003), "Årsredovisning 2002", <http://www.statensjarnvagar.se/dokument.asp/id/1535> (2008-08-14).
- Statens järnvägar (2004), "Årsredovisning 2003", <http://www.statensjarnvagar.se/dokument.asp/id/1535> (2008-08-14).
- Statens järnvägar (2005), "Årsredovisning 2004", <http://www.statensjarnvagar.se/dokument.asp/id/1535> (2008-08-14).
- Statens järnvägar (2006), "Årsredovisning 2005", <http://www.statensjarnvagar.se/dokument.asp/id/1535> (2008-08-14).
- Svenska Kraftnät (2006) "Svenska Kraftnät Årsredovisning" <http://www.svk.se/web/Page.aspx?id=6114> (2008-08-14).
- Svenska kyrkan (2001), "Lönestatistiskt underlag för 2001".